

Policratici Contenta

Johannes <von Salisbury, Bischof>

Parrhisius, 1513

C. xviii. De fundamento mathematice: & exercitio sensuum/ & viribus anime: & profectu rationis: & efficacia liberalium disciplinarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70332)

nam meritis eos enidiunt: vel illudūt? Nouit enim hieronimo referēte catholica mater ecclesia: quomō ad tribunal iudicis dei raptus eo q̄ libris gentiliū vehementius inhereret: ibidem coactus est confiteri se vltra gentiliū libros non modo non lecturum: sed nec etiam habiturum. Ante siquidem professionē interrogat⁹/cum se diceret christianum: ei a iudice probrose obiectum est: q̄ nō suus erat: sed ciceronianus: hoc tamen non audacter affirmauerim somnii censendum nomine/cum idem veracissimus & prudentissimus doctor vmbra somnii non fuisse/ sed rem secum veraciter agi domino visitate etiam iurifuradi religione confirmet: et vt plenam assertionis sue faciat fidē: liuorem verberum in cute/ vulnerum cicatrices expergefactus oñdit in corpore. Sed cū hec a spiritibus circa homines fiant/ eā solam rerum imaginem fidelis anima non aspernatur: que inoētiam relinquit incolumē. Q̄ si materiā vitii afferat libidinē forte accendens aut auariciam/ aut dominandi ingerens appetitum: aut quicquid huiusmodi est: ad subuersionem anime pculdubio aut caro aut spiritus malignus immittit. Qui in quosdam exigentibus culpis domino permittente tanta malicie sue licentia debachatur: vt quod in spiritu patiuntur: miserrime & mendacissime credant in corporibus euenire. Quale est q̄ nocturam quandam: vel herodiadem: vel presidem noctis dominam/ consilia et conuentus de nocte asserunt conuocare/ varia celebrari conuiuia/ ministeriorum species diuersis occupationibus exerceri/ & nunc istos trahi ad penam pro meritis: nunc illos ad gloriam sublimari. Preterea infantes exponi lamiis: & nunc frustratim descerptos/ edaci ingluuie/ in ventrem traictos congeri/ nunc presidentis miseratione reiectos in amas reponi. Quis vel cecus hoc ludificantium demonum non videat esse nequiciam? Quod vel ex eo patet q̄ mulierculis et viris simplicioribus et infirmioribus in fide ista proueniunt. Si vero quisq̄ eorum qui hac illusionē laborat: ab aliquo constanter & ex signis aliquib⁹ arguatur/ demonium statim aut superat aut cedit: & vt dicitur ex quo quis in luce arguitur cessant opera tenebrarum. Huius autem pestis cura efficacissima est vt fidē q̄s amplexus his mendaciis subtrahat mētis auditum: & nequaquam respiciat ad huiusmodi vanitates & insanias falsas.

¶ De fundamento mathematice: et exercitio sensuū & viribus anime: et profectu ratiois: et efficacia liberarum disciplinarum.

Capitulum. XVIII.

d iiii

De hieronimo
moverberato.
quia libros le-
gebat gētiliū.

Domini
q̄ ip̄ omni
ter lectu
natur
libre est
for
indoluit

¶

¶

¶

Illusiones ma-
gis eueniunt
mulierculis
& alijs.

¶

¶

¶

Homo qñ putat se fundare rōnib⁹ natura libus et se fundat erroribus periculosum ē

Offit vtinam tam facile mathematicorum error a pstantioribus animis amoueri q̄ leuiter in conspectu fi dei vere & sane conscientie istarum illusionum demonia conquesant: veruntamen eo periculosius errāt quo in soliditate nature & vigore rationis suum fundare videntur errorem. Temerarium siquidem videt̄ vniuersis in legem nature preuaricari / & stultum dissentire gratis ab eo quod ratio persuasit. A vereis ergo sumunt initium: vt per vera diuti⁹ gradiētes se & sequipedas suos precipitent in laqueum & foueam falsitatis. ¶ Mathesim ergo probabilem que penultima breui enunciat̄: quam et natura inducit ratio probat: & vtilitatis experientia approbat quasi quoddam doctrine sue iaciunt fundamentum: vt exinde opinionum suarum lubrico quasi quadam imagine rationis in mathesim reprobam que profert̄ extensa penultima perniciosissime prolabantur. Primo namq; res quas natura creauit discutiūt: easq; multipl̄ inuestigant: nunc quomō ex partib⁹ suis: nunc quomodo ex materia et forma constant inquirentes. Quod vt facilius possint sensuum vires perferant & intellectus efficaciam metiuntur: & quia sensuum ebetudo / rerum corporearum naturam non transgreditur paulatim aliorum beneficio ad subtiliora consurgūt. Visus enim in solo corpore / eoq; presenti colores tantum quantitates examinat et figuras. Solus sonus contingit auditum. Gustus de saporib⁹ iudicat. Olfaciendi vis in odoribus tota versatur. Quid durum quid molle sit: quid lene: qd asperū: quid ponderosum: quid leue: quid calidum: aut frigidum: quid humidum sit: aut siccum: tactus discernit. Est interdum figure explorator & quantitatis & ponderis conscius: dolorem quoq; percipit & voluptatem: isq; p omnes fere sensati corporis partes diffunditur: adeoq; coherens anime est / vt eo discedente videatur & tota corporis vita discedere. ¶ Si vero corporum absentium prefatas proprietates inquirens / eas tibi tracta similitudine ab his quas sensus agnouit: poterit imaginatio presentare: que tāto erit fidelior quanto expressior fuerit similitudo. Vnde & titinus apud maronē nō assecute similitudinis vitio lapsam sibi queritur imaginationem Vrbem quam dicūt romam melibee putauit. Stultus ego huic nostre similem / qua sepe solemus Pastores ouium teneros depellere fetus. Verum hec inter alias tātum caput extulit vrbes Quātū lenta solent inter viburna cupressi. Sin autē familiaris expresserit rei similitudinē: fidelis & vera est imaginatio: quali

De visu.

De auditu.
De gustu.
De olfactu.

De tactu.

Sensus tact⁹ qñ discedit ibi mors est.

Titin⁹. Maro

Virgil. in pri. ma egloga.

vtitur andromache apd virgilum. O mihi sola mei super astra
 nactis imago. Sic oculos: sic ille manus: sic ora ferebat. Et nunc
 equali tecū pubesceret eio. ¶ Verū si ad incorporea diuertēdū
 est ratione opus est & intellectu: cū absq; intelligentia hec non
 valeant comprehendi: & verum non possit esse de his sine ratio
 ne iudicium. Intellectus itaq; aliis deficientibus exerit vires su
 as: & quasi in arce anime constitutus omnia inferiora comple
 ctitur: cum ab inferioribus superiora nequeant comprehendi: &
 nunc quidem res vt sunt: nunc aliter intuetur: nunc simpliciter
 nunc compositē: nunc disiuncta coniungit: nunc coniūcta distra
 hit & disiungit. Simpliciter vero incedit intellectus: dum rem
 quamlibet contemplatur: puta hominem equūve concipiens.
 ¶ Cum vero res plurimas gradatim complectitur compositio
 ni obnoxius est: puta hic intellectum hominem album equūve
 currere: mente complectens. Disiuncta coniungit: si humano ca
 piti ceruicem iungat equinam: varias inducens vndiq; plumas
 vt iuxta poetam turpiter atrum desinat ī piscem mulier formo
 sa superne. Hunc vero ad auditores suos verbo traiciunt poete
 cum hyrcō ceruicem / centaurum describunt / et chimeram. Con
 iuncta vero disiūgit: vt si formam teneat absq; materia: cum ta
 men sine ea forma omnino esse non possit: nisi forma essendi &
 ei adherentes forme formarum: ex quibus ille fluxerunt que in
 materia sunt: et corpus efficiunt. Porro cum res aliter q̄ sint cō
 ponendo inspicit eo q̄ cassus est / et a rerum veritate deficiēs ad
 opinionis errorem vergit: & se esse asserit vel non esse pleno no
 mine opinio est. Sed licet aliter q̄ sint dum tamen simpliciter
 coniuncta disiungat: non inanis erit conceptio que totius inue
 stigacionis sapientie expeditissimam parit viam. Hic est enim
 totius philosophie instrumentum quod et mentem mira subti
 litate exacuit & res singulas a se inuicē nature sue pprietate disti
 guit. ¶ Si abstrahētē tuleris intellectu / liberaliū artiū officina
 peribit: cū citra ipi⁹ opā: nulla eay rite haberi valeat aut doceri
 Hic ita sicut formā sine materia: sic & materiā aggreditur sine
 forma: & qd pprie vtutis potētia tenere nō sufficit: suo quodam
 defectu intēdū pprehēdit: vt si videant tenebre nō vidēdo: & nō
 audiēdo silentiū audiat. Ecce nō est hō qui nō sit alb⁹ aut niger:
 aut medii coloris pticeps: nec pōt esse homo q nō statim possit
 esse aliqs homo: cū idē sit alicui esse & vnū numero esse. verū
 sic hōiem intellectus attingit: vt ad neminem hōim aspectus il
 li⁹ descendat: generaliter intuens q̄ nō nisi singulariter esse pōt.

Sicut enim dicendi & significandi: sic et intelligendi diuersitas /
 subsistendi modos sui numerositate transcendit: & homo qui nō
 potest nisi singulariter esse / vniuersali clauditur mētis cōceptio-
 ne. Diffinit ergo ratio quod concipit intellectus animal rationa-
 le mortale quod in solos subditos cadere nemini recte sapientiū
 ambiguum est. Dum itaq; rerum similitudines & dissimilitudi-
 nes colligit: dum differentium conuenientias & conuenientiū
 differentias altius perscrutatur: dum quid singula cum plurib⁹
 quid cum pauioribus commune habeant diligentius inuesti-
 gat: que ve reb⁹ singulis adesse necesse sit: que abesse nō possint
 perspicacius contemplatur: multos apud se rerum inuenit stat⁹
 alios quidem vniuersales / alios singulares. Quos pro arbitrio
 suo diffiniēs & multifariā diuidēs ad ipsi⁹ archana nature men-
 tis trāsmittit aspectū vt nihil naturaliu⁹ pene absconditum sit ab
 oculis ei⁹. Et primo substantiā qui oibus subest acutius intuef:
 in qua manus nature pbaf artificis: dū eam variis pprietatib⁹
 & formis q̄si suis quibusdam vestibibus induit: & suis sensuū per-
 ceptibilibus informat: quo possit aptius humano ingenio com-
 prehendi. Quod igitur sensus percipit formisq; subiectum est
 singularis: & prima substantia est. Id vero sine quo illa nec esse
 nec intelligi potest ei substantiale est: & plerumq; secunda sub-
 stantia nominatur. Hic autem quod adest quidem substantie /
 & ea manente abesse potest / accidentibus agregatur: singulare
 quidem si vnius tantum sit: vniuersale si licet non natura / con-
 formitate tamen sit commune multorum quod forte facilius in
 intellectu q̄ in natura rerum poterit inueniri: in quo genera &
 species differentias propria & accidentia qui vniuersaliter di-
 cuntur planum est inuenire: cum in actu rerum substantiā vni-
 uersalium querere exiguus fructus sit: & labor infinitus. In mē-
 te vero vtiliter & facillime reperiuntur. Si enim rerum solo nu-
 mero differentiū substantialem similitudinem quis mente per-
 tractet: speciem tenet. Si vero etiam specie differentium conue-
 nientia mēti occurrat: generis latitudo mēte diffūditur. Deniq;
 dum rerum quas natura substantialiter vel accidentaliter affi-
 milauit cōformitatem pcipit intellectus in vniuersalium cōpre-
 hensione mouetur. Cum vero similiū differentias agitat: quā-
 to expressius tanto ad opera nature que singularia sunt familia-
 rius accedit. Si substantiam suis vestitam proprietatibus inspi-
 cit: a nature conditione non diuertit. Si autem detracta specie
 eam quasi formarum exuit vestimento: acumen quidem suum

Ad quod vi-
 cit socrates.
 Grauior est la-
 bor vbi null⁹
 est effectus. &
 hoc in lib. de
 vita & mo. phi.
 in. c. de socrate

exercet et rerum naturam quid scilicet in se / quid in aliis sint liberius & fidelius contemplatur dum rerum substantiam / quantitatem / ad aliquid / qualitatem / situm esse / ubi / quando : habere : facere : pati : singillatim discutit : & discernit. Que & si singillatim esse non possint : singillatim tamen esse inuestigari queunt / & ad totius philosophie cōpendium vtilissima est hec speculatio / in qua magnitudinis & multitudinis que duo totum orbem complectūtur & ambiunt natura discutitur. Nūquid abstrahēs intellectus dum hec agit ociosus est aut inutilis per quem animus honestarum artium gradibus ad thronum consummate philosophie conscendit? Multitudinem ergo que potentia sui in infinitum crescit : sicut econtra magnitudo decrescit in infinitū bimembri diuisione partitur dum eam nūc simpliciter & per se nunc ad aliud relata contretur : alteram demandans arithmetice : alteram musice pleno iure reseruās. Magnitudinem quoque secat in duas species : alteram immobilē subiitens geometris alteram scilicet mobilem his qui astrorum et celestium scientiam profitentur. ¶ In his vero quattuor speciebus mathesis : id est doctrinalis tota consistit : & quasi quattuor philosophie limitibus mundane sapientie perfectionem assequitur. Primus itaque gradus est ab arithmetica numerorum virtutem mutuare. Secundus proportionū gratiam a musice trahere. Tertius optinere scientiam a geometria mēsurarum. Quartus idemque nouissimus veram positionem syderum assequitur : & vim celestium perscrutatur. Eorum vero qui scientiam profitentur astrorum alii opinionis errore prolabuntur ad fabulas / in quo deprehenditur & iginus. Alii sola imaginationis virtute contenti sunt / quid verum sit doctiorum iudicio reseruantes : satis agentes sibi dummodo veri similitudinem teneant : vtrosque alterutra astrologia eruditionis sue recipit professores. Sunt alii qui in professione astrorum veritati quidem inuigilant : eo solo cōtenti : si positionē veram motumque syderum / rationēque signorum celestium veraciter assequuntur.

¶ De differentia mathematice doctrinalis & mathesis reprobate : & traditione mathematicorum / & erroribus eorum.

Capitulum. XIX.

Erunt quia probabile est celestium aliquam esse virtutem : cum & in terra nō credatur aliquid gigni : quod a manu opificis dei / bonum aliquē non sortiatur effectū : qui curiosiores sunt celestium potentia inuesti-

Philosophia

Arithmetica.

Musica.

Geometria.

Astrologia.

Mathesis.

De docētibus

astrologiam.